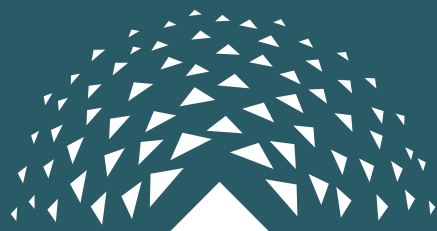

**A Moldovai Köztársaság
a 2021. július 11-i parlamenti választás előtt**

The Republic of Moldova

Before the Parliamentary Elections of 11 July 2021

BARABÁS T. JÁNOS

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Ugrósdy Márton

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Barabás T. János, 2021

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKKElemzesek.KE-202128>

Összefoglaló: Komoly esélye van annak, hogy a júliusi előrehozott parlamenti választás után egy Maia Sandu elnökhöz közelebb álló, Nyugat-barát kormány alakul meg a Moldovai Köztársaságban, de az éles politikai küzdelem akár patthelyzethez is vezethet. Az esetleges kormányalakítási nehézségekkel járó belpolitikai instabilitás viszont csak rontana az amúgy is nehéz, járvány sújtotta gazdasági helyzeten. Elemzésemben arra keresem a választ, hogy kialakulhat-e parlamenti többség Maia Sandu elnök köré; milyen lesz a politikai viszony a Románok Egyesüléséért Szövetséggel (AUR); mik az országgal kapcsolatos nagyhatalmi érdekek, és azok érvényesítésére milyen politikai technikákat alkalmaznak. Végezetül a magyar–moldovai kapcsolatok lehetőségére igyekszem rávilágítani.

Kulcsszavak: Moldova, EU, Románia, Oroszország, USA, nagyhatalmi küzdelem, kritikus infrastruktúra

Abstract: *After the parliamentary elections in July, there is a serious chance of a pro-Western government closer to President Maia Sandu in the Republic of Moldova, but the sharp political struggle could even lead to a stalemate. Possible domestic political instability would generate difficulties in forming a government and would not be conducive to the already difficult economic situation affected by the epidemic. In my analysis, I am looking for answers to the possibility of a parliamentary majority around President Maia Sandu; the contingency of the political relationship with the Alliance for the Union of Romanians (AUR); the interests of great powers and the political techniques that enforce them. Finally, I write about the possibilities of Hungarian–Moldovan relations.*

Keywords: *Moldova, EU, Romania, Russia, USA, power struggle, critical infrastructure*

POLITIKAI KÖRKÉP A MOLDOVAI VÁLASZTÁSOK ELŐTT

A 2021. július 11-i [moldovai előrehozott választásokat](#) a román és a nyugati média is sorsdöntőnek nevezi az ország geopolitikai irányultsága szempontjából. Valóban már régóta zajlik egy nyugat–keleti vetélkedés az állam befolyásolásáért, de meglátásom szerint az orosz politika – a belorusz vagy az ukrán helyzettől eltérően – egyáltalán nem tekinti túl „drámainak” a moldáviai eseményeket. Olyannyira nem, hogy Vlagyimir Putyin elnök tavasszal moszkvai [látogatásra](#) hívta meg Maia Sandu moldovai elnököt, amit az utóbbi el is fogadott. Az Amerikai Egyesült Államok sem mutat különösebb érdeklődést a kis kelet-európai ország iránt: a [washingtoni külügyminisztérium](#), a Department of State honlapján az amerikai–moldovai gazdasági kapcsolatokról szóló legújabb hír 1995-ből való.

A Moldovai Köztársaság az Európai Unió társult tagja, a külkereskedelmének már 75 százaléka az EU-val zajlik, azon belül is [kiemelten Romániával](#). Mindez azt jelenti, hogy az ország geopolitikai fő irányultsága az elmúlt évtized során békésen

Nyugat felé fordult. Az oroszországi kivitel csupán 8 százalékot képvisel az összes moldovai exportból. A kicsiny Moldovának másodlagos stratégiai fontossága van a Kreml számára. Moszkva minden bizonnyal felmérte a moldovai érdekeit és lehetőségeit, és a jelek azt mutatják, hogy – pragmatikusan – nem feltétlenül egy oroszbarát kormányt akar Chişinăuban, inkább egy olyan befolyáscsomagot akar biztosítani magának a leendő kormányzatban, amely lehetővé teszi a minimális érdekei érvényesítését még akkor is, ha a Nyugat-barát Maia Sandu elnöknek, a liberális Akció és Szolidaritás Párt (*Partidul Acțiune și Solidaritate*, PAS) vezetőjének a formációja alakít kormányt. Ez a befolyás megjelenhet egyes képviselők személyében, üzleti téren, a médiában, az egyházi és egyéb civil kapcsolatokban – és nem utolsósorban a kritikus infrastruktúrában.

Ezt az új orosz pragmatizmust jelzi, hogy Putyin a tavaszi találkozásukon együttműködési szándékát fejezte ki Sandu elnök asszonynak, valamint [600 millió dollárnyi](#) hitelt is kilátásba helyezett. Ez utóbbit „a választások utáni politikai stabilitáshoz” kötötte. Az EU májusban egy [600 millió eurós segélyt](#) ígért, amelynek egy részét a demokratikus intézmények erősítésére kell költeni. [Sandu érzékelt](#) az orosz kényszerítést, így vakcinákat kért Moszkvától, és nem bolygatta a chişinăui reptér orosz koncessziójának az ügyét sem. A 2020-as moldovai elnökválasztás során az orosz kormányzat távolságtartó volt az oroszbarátnak elkönyvelt szocialista pártvezető, Igor Dodon akkori elnökkel szemben, aki egyrészt államosítani akarta az orosz koncesszióban lévő chişinăui repteret, másrészt az ellene felmerült korrupciós vádak és a zavaros kommunikációja következtében Moszkva népszerűtlenné vált a moldovai fiatalok körében.

A fentiekből kiolvasható, hogy a nagyhatalmak nem számítanak éles politikai fordulatra Chişinăuban, inkább hosszú távú partnerségeket terveznek a *status quo* jegyében, ám a kulisszák mögött (a gazdaságban, illetve a biztonságpolitikában) egy alig látható, óvatos konfrontáció zajlik a Kelet és a Nyugat között. A moldovai magyar érdekek pontosítása szempontjából hasznos lehet, ha az alábbi kérdésekre igyekszem választ adni.

KIALAKULHAT-E PARLAMENTI TÖBBSÉG MAIA SANDU ÁLLAMFŐ MÖGÖTT?¹

A Moldovai Köztársaságban pártoknak 5, pártszövetségeknek 7 százalék a parlamentbe jutási küszöb. A májusban végzett [felmérés](#) szerint három párt kerül be bizonyosan a törvényhozásba: Maia Sandu Nyugat-barát pártja (PAS) 40, az oroszbarát és szuverenista Kommunisták és Szocialisták Választási Blokkja (*Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor*, BECS) 35, a szintén

1 E fejezet tartalma elérhető a szerzővel készült interjúban. Ld.: Pataky István (2021). Orosz, román, uniós befolyás – közelegnek a moldovai választások. *Magyar Nemzet*. A letöltés ideje: 2021. június 14. <https://magyarnemzet.hu/kulfold/orosz-roman-unios-befolyas-kozelegnek-a-moldovai-valasztasok-9912212/>.

oroszbarát és populista Şor Párt (*Partidul Şor*) pedig 10 százalék körüli eredményt ért el a választadók között. Habár a végeredmény még kedvezőbb lehet a PAS számára a Nyugaton élő moldávok szavazataival, még úgy is nehezen lesz meg a többsége a 100 fős chişinăui törvényhozásban. Ha viszont az esetlegesen elhúzódó kormányalakítási tárgyalások végén a PAS elbukná a kormányalakítási szavazást, a szocialisták a Şor Párttal próbálhatnak ellenkormányt alakítani. Ezt azonban nem tartom valószínűnek, mert az utóbbi szervezet névadó elnökét, Ilan Şort – akit a bankigazgatóként elkövetett csalása és a házi őrizetben eltöltött másfél hónapnyi büntetése után megválasztottak Orhei város polgármesterének, és e szerepkörben 2015 és 2019 között sikeres munkát végzett – sikkasztásért körözik, és állítólag Izraelben bujkál. Ugyanakkor a baloldali BECS választási szövetség társelnöke, Igor Dodon ellen is folynak ügyészségi eljárások. Vagyis mindkét párt zsarolható, ami azt is jelenti, hogy akár Sanduék is támogathatja a Şor Párt – ha nem is kormánykoalícióban, de törvényhozási szavazással.

Mivel Sandu felügyeli a titkosszolgálatot, és az utóbbi években az ügyészségek élére is az ő emberei kerültek, akár Igor Dodon ellen is felmerülhetnek újabb korrupciós vádak, hogy azzal is befolyásolják a kormányalakítást. Tovább bonyolódhat a helyzet, ha a parlamentbe bejut a most 5 százalék körüli támogatottsággal bíró, nagyromán elveket hirdető Románok Egyesüléséért Szövetség (*Alianța pentru Unirea Românilor*, AUR), valamint a többségében orosznyelvű Bălți város polgármestere, Renato Usatîi által vezetett, egyszerre EU- és oroszbarát Renato Usatîi Blokk. A kormányalakítás a színpalak mögött fog eldőlni, és olyan témákban lesz kompromisszumkeresés, mint az energiapolitika, a chişinăui repülőtér koncessziója, az orosz hivatalos nyelvként történő elismerése. De üzleti témák is előkerülnek, hiszen az EU és Oroszország is felajánlott a választások előtt több száz millió dollárt a gazdasági mélyrepülésben lévő Moldovának. E pénzekből főleg infrastruktúrát szeretne építtetni a törvényhozás, de egyáltalán nem mindegy, hogy kitől és milyen feltételekkel fogadják el a segílyt.

E titokban megtárgyalandó ügyek miatt nem lehet előre kiszámítani a leendő kormány összetételét. Véleményem szerint az EU-barát Maia Sandu pártjának van a nagyobb esélye a kormányalakításra, hiszen a lakosság többsége EU-integrációt akar, továbbá kb. egymillió moldáv dolgozik Nyugaton, míg Oroszországban csupán háromezrezen – vagyis a külföldön élőkkel együtt Nyugat-barát többséggel lehet számolni. A moldáv tisztek, politikusok, újságírók, tanárok évek óta és tömegesen vesznek részt „továbbképzésen” Romániában, s bár Bukarest nem tartotta be az útépítéssel, valamint a gáz- és áramexporttal kapcsolatos ígéreteit, egyre erősebb klientúrát épített ki Chişinăuban. Sandu esetleges kisebbségi kormányát kívülről más pártok renegát politikusi is támogathatják. Ha mindez mégsem vezetne eredményre, akkor elhúzódó belpolitikai válság várható.

NINCS EGYEZSÉG A ROMÁNBARÁT ÉS EGYESÜLÉSPÁRTI FORMÁCIÓK KÖZÖTT, MEGERŐSÖDNET-É ÍGY MOLDOVÁBAN ROMÁNIA?

A [közvélemény-kutatások](#) azt mutatják, hogy a moldovai AUR beszippantotta a kisebb románbarát pártokat (pl. a Liberális Pártot [*Partidul Liberal, PL*]). A másik kis románbarát párt, az atlantista Nemzeti Egység Párt (*Partidul Unității Naționale, PUN*) külön indul. E szervezetek mindaddig egy-egy romániai hatalmi csoporthoz kötődtek. Annak hátterében, hogy Moldova és Románia egyesülésének hívei az AUR pártban összpontosulnak, román kormányzati politika állhat. Erre a manőverre azonban a bukaresti kormány képtelen lenne, így a kivitelezői a (Klaus Johannis elnök által vezetett) nemzetbiztonsági tanácsot domináló szolgálatok és azoknak a médiához, illetve az üzleti élethez kötődő holdudvara. Ez rendkívül veszélyes szerintem, hiszen egy szélsőséges elveket valló mozgalomra bízva a nemzetpolitikát. Felmerülhet a kérdés, hogy valójában ki is alakítja azt: a kormány vagy az államfő? Magyarország számára aggályos az AUR esetleges sikere, mert egy demagóg, xenofób hatalmi technika válna törvényessé általa. Ugyanakkor, ismerve a moldávok lokálpatriotizmusát és politikai nézeteit, nem tartom valószínűnek, hogy a romániai eredetű AUR párt nagyobb sikereket érne el náluk.

KOALÍCIÓKÉPES PÁRT-E AZ AUR A MAIA SANDUHOZ KÖZELI ERŐK SZÁMÁRA?

A moldovai Románok Egyesüléséért Szövetség anyapártja a romániai szélsőséges AUR, amely karanténban van a román parlamenten belül, színleg senki sem működik együtt velük. Sandu romániai fő támogatója a Nemzeti Liberális Párt (*Partidul Național Liberal, PNL*), a jelenlegi kormánykoalíció vezető ereje. Az AUR ugyanakkor pragmatikus, és a romániai választási kampányuktól eltérően Moldovában nem hangoztatnak EU-ellenes szövegeket. Mivel azonban sem Romániában, sem Moldovában nincsen olyan mértékű politikai gyűlölködés, mint Magyarországon, nem tartom kizártnak az Akció és Szolidaritás Párt és az egyre szalonképesebbé váló AUR együttműködését sem. Ugyanakkor e románpárti frigy létrejötte még középtávon sem valószínű, mert az utóbbival való közösködés népszerűtlenné teheti Sandut a moldáv lakosság szuverenista többsége számára. Sandu óvatos románpártisága és rugalmassága alapján nagyobb a valószínűsége annak, hogy a szocialistáktól vagy a Șortól szerez szavazatokat.

MIRE ÉPÍTIK A KAMPÁNYUKAT AZ OROSZBARÁT PÁRTOK?

A Kreml minimális érdeke öt fő témát ölel fel: Moldávia ne közeledjen a NATO-hoz; biztosított legyen a reptér használata a szakadár Dnyeszter-melléken élők számára; a Balkán felé Moldován is áthaladó orosz gáz- és áramvezetékek zavartalan működése; az orosz nyelvhasználat; továbbá a gazdasági ügyek. Ezek eléréséhez immár sokat finomodtak Moszkva eszközei. A Kreml befolyáscsomagja részeként a moldáv ellenzéki pártoknak (a szocialistáknak, a Şor Pártnak, Usatîi blokkjának) is árnyaltabb üzeneteik vannak: a román propaganda állításaival szemben pl. nem ellenzik az EU-integrációt (hiszen Moszkva amúgy sem tudná fizetni a modernizáció árát). Usatîi csoportja az EU-tagságot támogatja, de nem beszél a NATO-ról; a szocialisták ellenzik a NATO-t, és elfogadják az uniós társult tagságot; a Şor Pártnak pedig az eddigi oroszbarát és EU-ellenes kijelentései megszűntek, és többek között a szovjet időkre emlékeztető belpolitikai témákra (pl. kolhozok visszaállítása) összpontosít. A három szervezet populista üzenetekkel operál – de hát ki nem.

A jelenlegi árnyaltabb orosz hozzáállás hatékonyabbnak bizonyulhat, mint az eddigi dörgegelmes oroszbarát retorika, és azt is jelzi, hogy a Kreml a kiöregedő Dodon helyébe az Oroszországgal együttműködő politikusok újabb nemzedékét keresi. A befolyáscsomag részét képezik a népszerű orosz tévéadók és a szociális média (a moldávok kétharmada a Facebookot, egyharmada az orosz *V Kontaktit* használja), valamint a moldáv élelmiszerexport és energiaimport moszkvai manipulálása. Az sem meglepő, hogy információs hadviselés zajlik a médiában, és a titkosszolgálatok is aktívak – így pl. a moldáv szabadkőműves páholy elnöke egy volt szovjet hírszerző tiszt lett. A Kremlnek az információs és titkos küzdelemben eddig sikerült felülkerekednie az amerikai és román ellenfelein, de ez is változóban van: a tavalyi elnökválasztás idején már a romániai szerverről küldött Sandu-párti sms-ek, internetes üzenetek sikeresebbek voltak, mint az orosz propaganda.

MILYEN KEVÉSBÉ LÁTHATÓ KONFLIKTUSOK ZAJLANAK MOLDOVÁBAN?

Már a Romániába telepített amerikai katonai létesítmények gyarapodása miatt is várhatóan a „stratégiai mélység” biztonságpolitikáját fogja folytatni a Kreml Moldovában, a szakadár Transznisztria pedig a szevasztopoli tengerészeti bázis előretolt helyőrsége marad. Véleményem szerint az amerikai–orosz biztonságpolitikai vetélkedés egyelőre inkább a kritikus infrastruktúra birtoklása terén jelentkezik Moldova térségében, és kevésbé a katonai képességek erősítésében. Ennek jobb megértéséhez a chişinăui reptér és a giurgiuleşti kikötő ügyét említeném.

Az orosz kapcsolatokat lényegileg fogják befolyásolni a szakadár Transznisztria is ellátó *chişinăui repülőtér leendő tulajdonviszonyai*. Jelenleg egy orosz üzletember, [Andrej Goncsarenko az Avia Invest](#) nevű cége révén, koncesszióban (vagyis hosszú távon) bérlő az ország legfontosabb stratégiai pontját, a nemzetközi repülőteret. Goncsarenko partnere egy szintén orosz pénzintézet, a [Vnyesekonombank](#), amely a már többször is emlegetett moldovai-izraeli üzletembernek, Ilan Şornak adta át a reptér vámmentes üzemeltetését és kereskedelmi jogait. Ráadásul Şor révén a [Rotschild ház](#) angliai ága is beszállt a repülőtérrel kapcsolatos üzletbe. A jelenleg Izraelben bujkáló Şor az orosz pénzintézet megbízásából volt a moldáv BEM Bank elnöke 2015-ben, a banksíbolási botrány idején. Ugyanakkor – ahogy arról már szó volt – az üzletember pártja biztosíthatja a júliusi választások után a parlamenti többséget a leendő kormány számára. A repülőteret [Dodon szocialista volt elnök államosítani akarta](#), így nem véletlen, hogy Putyin barátsággalanná vált irányában, és a mostani választási kampányban sem támogatja őt nyíltan.²

Értékelésem szerint a chişinăui reptér az egyik központi témája lesz orosz–moldáv kapcsolatoknak. Ukrajna miatt Moszkva ugyanis Transznisztriaval elsősorban azon keresztül tartja a kapcsolatot. Ha elvágják tőle az oroszokat, akkor kénytelenek lesznek pl. Bukarest légikikötőjét felhasználni erre a célra – beleértve a katonák szállítását is. Ha a választások utáni megbeszéléseken a reptérkoncessziót is tartalmazó orosz befolyáscsomagot elfogadják Sanduék, akkor akár politikai stabilitás is várható Moldovában. Tanulságos, hogy a reptér hovatartozását az orosz fél évtizedek óta sikeresen menedzseli, hosszú távon tervez, széles körű szövetségeket épít – és ezáltal könnyebben ki tudja védeni az ellenfél lépéseit. Feltűnő, hogy egyetlen amerikai cég sem jelent meg a reptérre vonatkozó vásárlási, bérleti vagy egyéb igénnyel. Ez utóbbi lehet az oka, hogy a titkosszolgálatok által befolyásolt román média kerüli az ügy vizsgálatát. A román kormányzat nem kívánja megzavarni az amerikai és az orosz fél által a térség biztonsága kapcsán elfogadott *status quo*t.

A másik fontos kritikus infrastruktúra az ország egyetlen komoly dunai kikötője, amelyhez egy kőolaj-finomító és egy kőolajterminál is tartozik. A [Giurgiuleştiben](#) található komplexumot 2004 és 2006 között építette ki az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (*European Bank of Reconstruction and Development*, EBRD) segítségével a Danube Logistics cég, amelynek a fő tulajdonosa az azeri Rafik Alijev (nem áll rokonságban az azeri elnöki családdal). A projekt ki nem mondott célja Moldova orosz energiatülszórásának a lazítása volt, mivel a Fekete-tengeren hajóval szállított azeri kőolajból helyben finomított üzemanyag a köztársaság szükségletének a felét-harmadát fedezni tudta volna. Moldova számára a fontosabb az orosz gázimport, de a kikötő megépítése mindenképpen egy lépést jelentett a kiegyensúlyozottabb energiapolitika felé. Alijev az Azpetrol kőolajipari cég rész tulajdonosa is volt, és amikor a testvérét, [Farhad Alijev](#) azeri gazdasági minisztert 2005-ben letartóztatták korrupció és hatalomátvételi kísérlet vádjával, neki sikerült offshore és holland cégeken keresztül kimenekítenie a Danube Logisticot, így a

2 Erről a témáról ld. a szerző egy korábbi elemzését: Barabás T. János (2020). A 2020. novemberi moldovai elnökválasztások értékelése. *KKI-elemzések*. A letöltés ideje: 2021. június 14. <http://real.mtak.hu/120368/1/KKIElemzesek.E-2020.94.pdf>. 9–10. o.

Moldovának oly fontos vállalkozás az Alijev testvérek tulajdonában maradt. Ám az amerikai és román várakozások nem teljesültek: a vállalat nem segítette kellően az ország energiafüggetlenségét. Ráadásul a moldovai Azpetrolhoz tartozó benzinkutak orosz üzemanyagot is árultak – a Lukoil-kutak pedig azerit is forgalmaztak –, és oroszpárti moldáv politikusok cégei őrizték őket, és könyvelték a bevételeiket. 2006-ban az oroszbarát vállalat emberének tekintett chişinăui azeri nagykövetet a moldáv hatóságok – a belügyminisztérium tanácsadója, egy amerikai FBI-tiszt közreműködésével – korrupciós vádakkal elfogták, és kitoloncolták Moldovából.

2021 februárjában a [moldovai főügyész lefoglalta](#) a Danube Logistics vagyont, a kikötői komplexummal együtt. Az indok „adóhátralék és bűnös ügyvitel” volt. Alijev nem fogadta el az ügyészség döntését, és perrel akarja orvosolni vélt sérelmét. Az EBRD, amely 20 százalékos kisebbségi tulajdonnal rendelkezett, 2021 májusában bejelentette, hogy szándékában áll megvásárolni a Danube Logistics 100 százalékát.

Véleményem szerint a Giurgiuleşti-eset rendkívül tanulságos hazánk számára. Megjelenik ugyanis benne napjaink fontos hatalmi technikája: a Kreml az egyes közép- és kelet-európai korrupciós politikusi-üzletemberi csoportokat megpróbálja magához vonzani, s ezzel is a Nyugat egységét bomlasztani. Az USA, Németország és az Egyesült Királyság, s ebben az esetben Hollandia viszont stratégiai biztonsági témákban együttműködik: az ismertetett esetben az USA tisztségviselője nyomozást folytatott, és letartóztatást kezdeményezett, az EU részéről pedig moldovai ügyészeknek tartottak továbbképzést, és meg akarják vásárolni az azeri céget. A tét az orosz befolyás visszaszorítása Moldova térségéből.

A nagyhatalmak érdekei nyersen jelennek meg, és a köztük elhelyezkedő kis államokat a másik gyengítésére használják. Természetesen fontos számunkra, hogy a folyamat során a klasszikus nyugati értékek – a demokrácia, a piacgazdaság, a jogállamiság – ne csorbuljanak, hiszen kisállamként ez a túlélésünk fő záloga. Azt is látni kell, hogy a korrupció általános jelenség, pl. Romániában a mai napig bírósági eljárások zajlanak az amerikai Bechtel cég romániai autópályapanamája miatt – persze egy demokráciában, jogállamban fel lehet lépni ellene. További tanulság, hogy a magyar olajipari vállalat, a Mol a Giurgiuleşti-esetben érintett minden céggel jó kapcsolatot tudott fenntartani a zavaros időkben. Az ügy több évtizeden át húzódott, és még mindig tart – egy kisállam kormányzata ritkán tervez hosszú távon, de egy nagyvállalat képes rá. Tanulságos az is, hogy milyen kreatívan alakítja a román kormányzat a nemzetpolitikáját – a jelen esetben Moldova keleti energiafüggésének a lazítását –, hiszen a diplomáciája révén menet közben tudott bekapcsolódni a nyugati erőfeszítésekbe.

Felfedezhetjük ugyanakkor, hogy bár látszólag a Giurgiuleşti-eset résztvevője is két nagyhatalmi tábor és néhány kisebb köztes szereplő, és gyakran az utóbbiak a legnagyobb politikai és gazdasági nyomás kitértjei, de ez a politikai folyamat már nem a hidegháborúra emlékeztet. Ma a két hatalmi tömb működésével párhuzamosan már gyorsan változó összetételű, *ad hoc* szövetségek is kialakulnak egyes államok vagy cégek között, amelyek egy projekt megvalósulása után már újraformálódnak. Erre jó példa lehet a változó jellegű orosz–török viszony.

A bemutatott két eset is azt jelzi, mennyire bonyolult nemzetközi hatalmi hálózatban kell fenntartania magát a kis Moldovának. Térségünk politikai folyamatai pedig egyre összetettebbek lesznek – gondoljunk csak arra, hogy a Giurgiulești-ügybe akár Kína is bekapcsolódhat, hiszen [megvásárolta](#) a Konstanca mellett fekvő, Moldovát is kiszolgáló romániai tengeri kikötő nagy részét, és a hajózási telekommunikációban is egyre inkább kínai technológiát használnak.